

ACC. N:R M. 14987: 1-8.

Landskap: Öland
Härad: Mönklaby
Socken: Hulterstad
Uppteckningsår: 1954

Upptecknare: Fritz Carlsson, Hby, Skärö
Berättare: " " "
Berättarens yrke: f. d. hemägare, nämndeman
Född år 1881 i Skärö

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kvinnor och kvinndrift. s. 1-8.

LuF 99

12/10-54

De tvannar som finnas, eller har
funnit, under min tid, äro blädde
stapeltvannar, sådana har användts
här åtminstone sedan 1700 talet.
I min ungdom finnas handtvannar
som huvudsakligen användes för
pressning av bom, till bomtygar, och
användas till bomtygsgjöt. De äro numera
ej i bruk. Vädeskrannarna äro ej heller i
bruk. men flera stå kvar; underhållna
av intresserade hemmavårdsföreningar.
De finnas även sådana tvannar som lästrats
till vandrarbeten.
Vättevannar ha aldrig funnits här, då
de nämligen förutsättningarna här för saknats.
På såväl östra som västra landsbyggen
på Åland finnas för; såder eller nära om
byar, liksom många vädeskrannar som tillförs

Jul. 99

1

bönder i byn. För sådes anordning fingo
bönderna ligga under några omständigheter
nämmligen, Lilltag (När strömmungen gick dit)
Malnbörd (När det blåste så brann bränd gå)
och Kales (Björningar) och därför när det
blåste "malnbörd" somnade alla brännvagnarna
i den långa raden, ofta 10 till 15 stycken,
beroude på byns storlek.

På de bränner som i underkäms församling
vagnarna på grund av röte och hårde vindar
Medelaren har sjukt i barn- och ungdoms åren
förmålet mycket spännat på sådana bränner
och även: såsom bonde och ägare av egen bränn
sjukt förmålet den bränd som användes i hus-
hållet. omkring år 1927. ersattes väderbränn-
arna av motordrivna bränner

Brännlätter finnes utmärkte i bykarterna.

2/ Om en bränn, som före erstatningen var byggd

2

kom än stå på mark som efter skiftet kom
än ägas av arman än kvarnägaren, fick den ej
derför av nye markägaren rivas. Utan den
skulle fortfarande tjäna sin ändamål och platsen
utmärktes som kvarnplats.

Stubben förfärdigades alltid av ek. Kuggarna
av ask. Hångäben av ek. Hjuten av fluru
Vingarna av gran. Eken ansåg bäst motslä
rätta Vingar av järn har jag aldrig hört
omtala. Alla Vingar gingo här "motsläs"

Någon justering av vingarna förekom ej. Utan blevo
de insatta i gångjärnen med den rätta skruvingen
från början. Kvarnen vreds i vind med "kvarn-
-hästen. En cirka 6 meter lång ekebjelke som var
intimrad i kvarnbotten. En kraftig brast kunde
med svår och svår vrida kvarnen i vind.
Aflast behövdes två. Man tog då två spjerr i änden
på kvarnhästen, och vrid därmed kvarnen, för

stubben. För att stubben skulle stå stadigt fastgordes den i markytan i två i kors liggande så kallade Ballstrar, cirka 4 meter långa. Från ballstret lättes en "sträv" från båda sidorna vadan & stubben hade 4 prägliga strävar vars övre ändar voro fastade i stubben, och den nedre i ballstret.

Trejbransen kallades här för "Persen", som bestod av trä och blandes åt och drev hjulet. Med en hävstång. Någon jämbeklädnad på hoarnens inventarier har här ej förekommit.

Hoarnen hade alltid en övernåring, som tygande cirka 1000 kg. spammil.

En skicklig kvambyggare här på orten var Isriksen Gustav Svensson i Friberga. Han verkade här som sådan åren 1880 & 1915.

4) Han kom hit från Gindby socken, och livnärde sig med kvambygge och trästoverksbygge

Svampbrödet är betaldes med dagspenning
 om 2 kronor per dag (En dag = 1/2 timme)
 Det behöves också 3 män för en svampbröds
 Det fanns även mjötkärl som ägde egna
 svampar och förmådde att arbeta och förbereda
 för betaling. Stemmans åsna hade i de flesta fall
 egna svampar. Men förbehållning att köparen
 erlägger numera kontant betaling för
 För cirka 20 år sedan började man att baka färdigt
 bröd, och ungefär samtidigt, att skicka
 både till industribröden
 Mjölarna rekryterades nog mest från arbetarklassen
 Man föredrog av en gott mjölkare, färd och främst
 artighet.

5) Brödsammåtet tockades alltid innan den
 färdes till svampen, härvid tillgick så att, efter
 varje bakning, cirka en halv tunna (60 kg) bröd
 östes in i bakningonen, och fick ligga där

Så länge som någon ruggvärme fanns kvar.
Därefter såpades den ut, och rengjordes, varefter
sammansättsäcken afläst bars till kvarnen, och
"slags på" i "Skruven", varifrån den rann ned i "skor"
och vidare ned emellan kvarnstenarna.

Av den torrade säden blev mycket fina mjöl.
Målsäckarna voro druckiga, såcken märktes med
Lazarus inmittian: för bomärket i gården.

"Lä brannad" Finndet mjöl, som släktades
orolades flera gånger. Man fick då "förmjöl"
"förmjöl" och bli. Mjölsingen fick ligga vid
förmalning såväl av brödsår som falders år
men brödsådesmjölet handskötades i hemmet,
före bakningen.

En flöktig hård vind var färdig för kvarnen.
Dets händl du än hela kvarnen störtade, och dets än
dingarna blåse (brötos) av

6) Den som först kommer till kvarns, får förs maten

är en gammal ordstav, men den var inte alltid färdig. Den som "mutade" med en kvarter brännvin fick nog fört maten.

Torsten (Kvanttorsten) bades på alla län i vissa kvartier. De utsåg vara mjölkaren till myta och påskkap.

Det har hänt att mjölkare har hängt sig i sin kvartier, och det bades om det spöskade i den kvartieren sedermera. Där en ägg.

Två bönder i en by hade var sin väderkvam de vore svämmen, en blisigorau gick en av dem upp i sin grannes kvam och släppte den lös på en hörd "skakad" (punnade/mycke fort).

Den som ägde kvamen hette om och bodde vester i by. påledes kallad Vesterollen. När den av kvamen punnade tog den som släppte kvamen

7) fram sin fiol, gick ut på bygatan, spelade och sjöng. Vesterallantes kvam från skallker mellan gård

ACC. N:R M. 14987:8.

rukkan går. Vesterkantens = Vestra Omes Anders
entigte Ølandske Bygdeomiel.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8